

3. Beethoven zongoraszonátái

Ludwig van **BEETHOVEN** (1770–1827) pályája

- **Bonn**ban született (a kölni választófejedelemség székhelyén)
- a család **flamand** származású; már nagyapja, apja is **zenész**
- az **alkoholizmusra** való hajlam, **apja** esetében felesége és lánya halálát követően **végzetes** hatással volt (1792-ben halt meg, de **Ludwig** már 1789-ben jogilag átvette a **családfő tisztét**)

Tanulmányai:

- apja csodagyermek zongoristát akart belőle nevelni és **8 évesen** már nyilvánosan felléptette **Bonnban**
- zenei nevelésében meghatározó szerepet játszott **Christian Gottlob NEEFE**, akit **orgonistaként és az udvari zenekar vezetőjeként** Beethoven **rendszeresen helyettesített**, (akinek tanmenetében **J. S. Bach** Wohltemperiertes Clavierja és **C. Ph. E. Bach** Versuchja eminens szerepet játszott)

BÉCS:

- 1784-ben **Miksa Ferenc** osztrák uralkodó öccse lett a **választófeje-delem**; ekkortól kezdve egyre **intenzívebb bécsi orientáció** jellemezte **Bonn** életét; így Beethoven **1787-ben Bécsbe utazott**, majd 1792-ben **végleg ott** telepedett le
- bécsi letelepedésétől **koncertező zongoravirtuóz**

Betegsége:

- 1796-os turnéja során **fertőző betegség**
- **1801**-ben vallja be közeli barátainak, hogy **meg fog süketülni**
- **1815-ben lépett fel utoljára** nyilvánosan zongoristaként
- **1818-tól** ún. **társalgási füzetek segítségével** kommunikál látogatóival
- életének utolsó 2 évében már **teljesen süket**

BEETHOVEN műveinek számozása

- **saját maga** látta el jelentősnek ítélt műveit **opus-számokkal**
- ez a számozás **nem feltétlenül** pontos **kronológiailag**
- az opus-szám nélküli műveket Georg **KINSKY** és Hans **HALM** műjegyzéke WoO [=Werke ohne Opuszahl] megjelöléssel külön számozza

BEETHOVEN és HAYDN viszonyához

- **Haydn** első **londoni útja** alkalmával oda- és visszafelé is **megáll Bonnban** – ekkor ismerkednek meg
- egy rövid ideig **ellenpontot tanult Haydntől** Bécsben

- azonban Beethoven **nem volt megelégedve** Haydn tanításának **alaposságával**, Haydn pedig **idegenkedett** Beethoven bizonyos lázadó személyiségvonásaitól

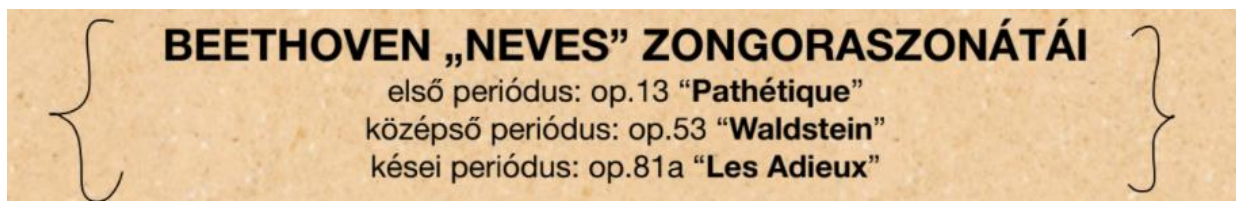
1. ennek ellenére **elismerték egymást**, Haydn egy bécsi szerzői estjén **felléptette Beethovent** (saját C-dúr zongoraversenyét játszotta)
2. **Beethoven** valószínűleg hálából, ugyanakkor **marketing-fogásként** is dedikálta neki első opus-számmal ellátott **szonátáit** (f-moll)

BEETHOVEN életművének **korszakolása**

- hagyományosan **három stíluskorszakot** szoktak elkülöníteni életművében

1. **korai periódus** (1803-ig) op.2. - op. 28.-ig
2. **középső periódus** (kb. 1812-ig) op.31 - op.51.-ig
3. **kései periódus** (kb. 1813-tól) op. 78 - op. 111-ig

-ezt a felosztást Johann Aloys **SCHLOSSER** kezdeményezte

BEETHOVEN **korai zongoraszonátái**

- 1803-ig bécsi Walter fortepianót használt
- uralkodó típus: **NÉGYTÉTELES „GRANDE SONATE”**

- a **művek stílusa** gyakran akkor is **nagyszabású, grandiózus**, ha nem négytétélesek; például az op. 13 „**Pathétique**” **szonáta**

- kezdettől fogva **gyakoribbak nála a moll ciklusok**, mint **Mozartnál** vagy **Haydnnál**

- alkalmazza **menüett helyett** az elsőként Haydn által bevezetett **scherzo típusát**

- Beethoven elsősorban a Haydn op. 33-as vonósnégyeseiben jellemző, **hármás ütemű típussal él**, (de sem a hármás ütem, sem a triós forma **nem kizárólagos nála**)

- a **periódus végén**, 1800–1801-ben több olyan szonátát komponált, amely **kísérletező jellegű**: op. 26, 27 no. 1 és 2

- mindhárom **lassú tétellel indul**
- a **szonátaformájú** tételek a ciklusok **végére** kerülnek
- az op. 26-ban **új típus jelenik meg**: a **gyászinduló** (Marcia funebre)
- az op. 27 no. 1 tételei **attacca kapcsolódnak**, a záró szonátarondó végén ciklikus reprízként visszatér a **megelőző lassú tétel anyaga**

BEETHOVEN középső korszakbeli zongoraszonátái

- a középső periódusban a **SZIMFONIKUS ZENE** dominál, de azért ekkor is születik fél tucatnyi új szonáta

- **1803-tól Erard fortepianót** használ

- a **korszak fontos újdonsága**: a mediáns hangnem másodlagos tonalitásként való alkalmazása; (először az op. 31 no. 1 G-dúr szonátában, az op. 53-as C-dúr „Waldstein” szonátában)

BEETHOVEN kései zongoraszonátái

- **személyes hang és egyéni tétel-rendek** alkalmazása jellemzi
- ekkor születik Beethoven **egyetlen** kifejezetten **programatikus zongoraszonátája**: az op. 81a „Les Adieux”, amely Habsburg Rudolf főherceg Bécsből való eltávozása és visszatérése nyomán íródott (a napóleoni háborúk idején, 1809-ben a francia csapatok megszállták a császárvárost, Rudolf előlük menekült és csak 1810-ben tért vissza)
- a **rondó / szonátarondó finálék eltűnnek**
- helyüket **fúgák és lassú, átszellemült variációs finálék** veszik át
- **1818-tól Beethoven Broadwood fortepianót** használ (ma a budapesti Nemzeti Múzeumban)

ZÁRÓJELES RÉSZ:

BEETHOVEN: op. 110 Asz-dúr zongoraszonáta, III.

(különlegességek:....)

- 1) **moduláló** (zongorafantáziára utal inkább) lassú bevezetés hangszeres **recitativóval** --> vokális zenével való analógiát sugall (C.P.E. Bachnál jellemző) (b, Cesz, asz, E, asz; 7 ütem)
- 2) **Arioso dolente** --> nem annyira zárt formailag, "csak" arioso, **ereszkedő szext motívum** máshol is megjelenik a műben („Panaszos ének”; asz; 20 ütem)
- 3) **Fúga**. Allegro ma non troppo , megáll a zene a domináns akkordon, majd megjelenik újra az **arioso dolente**---> (Asz; 87 ütem)
- 4) **Arioso dolente** (g; 22 ütem) maggiore megjelenik; **ciklikus repríz**
- 5) **Fúga a téma inverz alakjára** (G), majd a 174. ütemtől **viisszatér a téma eredeti alakja** és az Asz-dúr hangnem, **fantázia** szerű forma, **egyesülnek** a különböző tételek (77 ütem)